

Innst. S. nr. 100

(2003-2004)

Innstilling til Stortinget fra kontroll- og konstitusjonskomiteen

Dokument nr. 12:15 (1999-2000)

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om forslag fra Kjell Magne Bondevik og Åse Gunhild Woie Duesund om ny § 95 a i Grunnloven. (Vern av liv)

Til Stortinget

SAMMENDRAG

Ovennevnte grunnlovsforslag, som er fremsatt av Kjell Magne Bondevik og Åse Gunhild Woie Duesund, tar sikte på å innføre en egen bestemmelse i Grunnloven til vern av liv og menneskeverd. Det heter i forslaget at vern av menneskelivet og personlig frihet er så grunnleggende prinsipper at de bør komme til uttrykk i Grunnloven, og forslaget er begrunnet med at en grunnlovsbestemmelse som den foreslåtte vil understreke at den grunnleggende respekt for liv og menneskeverd fortsatt skal prege vårt samfunn.

I begrunnelsen for forslaget er det videre vist til at Norge har sluttet til seg en rekke internasjonale konvensjoner som skal verne om menneskets liv, frihet og personlige sikkerhet.

Forslagsstillerne uttaler at retten til personlig frihet er av vesentlig betydning for den enkeltes selvforståelse og trivsel, og at denne retten i et demokrati tilhører grunnprinsippene. En grunnlovsbestemmelse som den foreslåtte vil motvirke eventuelle forsøk på å legge totalitære bånd på mennesket og frata det selvbestemmelsesretten på følsomme livsområder.

Den medisinske utvikling har ført til en situasjon hvor mennesker i større grad enn tidligere kan velge mellom liv og død, og en står overfor nye problemstillinger både ved livets begynnelse og dets avslutning. Forslagsstillerne anfører at det er behov for en sterkere bevisstgjøring av de etiske vurderinger i disse sammenhenger. Dette aktualiserer et klart grunnlovsmessig

utgangspunkt når lovgivning på tildels nye områder skal utformes. Det blir her vist til problemstillinger knyttet til svangerskapsavbrudd og fosterdiagnostikk, hvor det i økende grad kan bli spørsmål om svangerskapsavbrudd som innebærer kvalitative vurderinger av menneskeverdet. Det vises videre til at utviklingen innen bio- og genforskning reiser ytterligere spørsmål om vern av fosteret, bruk av fostervev mv. Den raske utvikling innen moderne reproduksjonsteknologi for å avhjelpe barnløshet reiser også spesielle etiske spørsmål.

Forslagsstillerne viser videre til at den medisinske utvikling også har ført til at en ved livets avslutning oftere enn før står overfor vanskelige etiske avveininger: hvor lenge skal en fortsette med medisinsk behandling eller hvor lenge skal kunstig liv opprettholdes? Det heter at det er et samfunnsansvar å sørge for en gjennomdrøfting av slike spørsmål og at det er rimelig å grunnlovfeste at retten til liv gjelder frem til en naturlig død.

I begrunnelsen for forslaget heter det avslutningsvis at menneskelivet er ukrenkelig fra begynnelse til slutt og at retten til liv og legemlig integritet må omfatte hele livsspennet fra den første begynnelse ved befruktning til døden inntreffer. Hvordan vern av livet skal utformes og hvilke nødssituasjoner som skal begrunne unntak fra det prinsipielle utgangspunkt, må avklares i forbindelse med lovgivningen på de enkelte felter.

Ny § 95 a skal lyde:

"Menneskeverdet skal være ukrenkelig. Enhver har Ret til Liv og legemlig Integritet fra Undfangelse til naturlig Død.

Enhver Borger har Ret til personlig Frihed og Livsudfoldelse inden de Grændser som følger af Lov og Ret.

Nærmere Bestemmelser om Borgernes Frihed og Ret og deres Retsværn gives ved Lov."

KOMITEENS MERKNADER

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Berit Brørby, Kjell Engebretsen og Jørgen Kosmo, fra Høyre, André Dahl og Martin Engeset, fra Fremskrittspartiet, Carl I. Hagen og Henrik Rød, fra Sosialistisk Venstreparti, Siri Hall Arnøy og lederen Ågot Valle, og fra Kristelig Folkeparti, Modulf Aukan, konstaterer at de norske verdier med respekt for liv og menneskeverd har fått sin utforming i norsk lovgivning innenfor rammen av den nåværende grunnlov. Norge har også som forslagsstillerne skriver i sitt forslag sluttet seg til Verdenserklæringen om menneskerettighetene hvor retten til liv, frihet og personlig sikkerhet er fastslått. I tillegg er blant annet Den europeiske menneskerettskonvensjonen (EMK) og FNs internasjonale konvensjon om barnets rettigheter inkorporert i menneskerettsloven av 21. mai 1999. Bestemmelser om retten til liv er inntatt i begge disse konvensjonene. Det er således etter komiteens mening klart at en grunnleggende respekt for liv og menneskeverd gjelder og skal gjelde for det norske samfunn.

Komiteens medlemmer fra Høyre konstaterer at det foreliggende grunnlovsforslag gjelder sentrale menneskerettigheter som respekten for liv og menneskeverd, og at hensikten med forslaget er å understreke at den grunnleggende respekten for liv og menneskeverd fortsatt skal prege vårt samfunn. Disse medlemmer vil henvise til den grunnlovsfesting av menneskerettighetene som allerede er skjedd gjennom vedtakelsen av den nye § 110 c i Grunnloven, og mener derfor at det ikke er naturlig å innføre i Grunnloven en ytterligere understreking av enkelte av de sentrale menneskerettigheter.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Fremskrittspartiet finner at det er gode grunner for å innta en bestemmelse i Grunnloven i samsvar med det fremsatte forslag, men også gode grunner imot. Disse medlemmer konstaterer at grunnlovsforslaget i seg selv ikke vil medføre noen konkret endring i rettstilstanden idet det i henhold til tredje ledd vil være vanlig ordinær lov som skal sikre borgernes frihet, rett og rettsvern på de områder som er omtalt i grunnlovsforslaget. De pågående og fremtidige politiske diskusjoner om de avgrensninger og situasjoner som er omtalt i forslagets begrunnelse, vil således skje uavhengig av om grunnlovsforslaget innlemmes eller ikke innlemmes i Grunnloven.

Disse medlemmer er således etter en nøye og grundig overveielse kommet til at når selve grunnlovsforslaget i seg selv ikke vil medføre en konkret endring i vårt rettssystem, så bør forslaget avvises.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti, vil understreke at kvinners lovfestede rett til selvbestemt abort er et viktig eksempel på alle mennes-

kers rett til å bestemme over sin egen kropp, eller som det heter i forslaget, rett til legemlig integritet.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti oppfatter at det å grunnlovsfeste retten til liv fra unnfangelsen vanskelig kan kombineres med dagens lov om selvbestemt abort. Disse medlemmer vil derfor tilrå at forslaget avvises.

Medlemen i komiteen frå Kristeleg Folkeparti viser til at respekten for livet og for menneskeverdet er eit heilt grunnleggjande trekk ved kulturarven vår, som pregar samfunnet vårt både gjennom lovgjevinga og etiske normer. Vern om menneskelivet og den personlege fridomen er slik denne medlemmen ser det så grunnleggjande prinsipp at desse òg bør kome til uttrykk i Grunnlova.

Denne medlemmen finn det klart at mennesket ikkje oppnår sin eigenart og særlege verdi i kraft av ei bestemt utrusting eller som følge av bestemte prestasjonar. Mennesket er gjeve ein ibuande vørndnad i kraft av at det er eit menneske.

Dette menneskesynet er for denne medlemmen det viktigaste utgangspunktet i debatten om "sorteringssamfunnet", som kan vere eit resultat av stadig meir avansert fosterdiagnostikk. Det er etter kvart mogleg å fjerne foster med uønskt kjønn eller med funksjonshemmingar som Downs syndrom. Vi møter her i aukande grad spørsmål om svangerskapsavbrot som ut frå denne medlemmen si vurdering inneber kvalitative vurderingar av menneskeverdet. Dette er ei utvikling som denne medlemmen ikkje ønskjer.

Denne medlemmen viser til at den medisinske utviklinga har ført til at ein òg står ved vanskelege etiske avvegingar mot slutten av livet. Kor lenge skal den medisinske behandlinga halde fram eller kunstig liv oppretthaldast? Kva gjer vi når pasientar ønskjer hjelp til å avslutte livet? Slike avgjerder har i stort mon vore overlete til kvar einskild lege, men denne medlemmen meiner det også er eit samfunnsansvar å ta stilling til desse normative spørsmåla.

Denne medlemmen ønskjer eit samfunn der retten til liv og personleg integritet er sikra heilt fram til ein naturleg død, og ikkje eit samfunn der såkalla "aktiv dødshjelp" blir sett på som eit akseptabelt alternativ. Denne medlemmen er redd for at ei allmenngjering av "aktiv dødshjelp" kan føre til at døyande og alvorleg sjuke menneske kan kjenne seg pressa til å ta i bruk slik "dødshjelp", t.d. fordi dei opplever at dei er ei byrde for andre ved å leve. Det desse menneska treng, er at samfunnet prioriterar lindrande behandling.

Målet med ei ny føresegn i Grunnlova er å understreke at den grunnleggjande respekten for livet og menneskeverdet framleis skal prege samfunnet vårt. Retten til liv er den mest grunnleggjande av alle menneskerettane, og denne medlemmen meiner derfor at denne retten òg bør vere ein del av Grunnlova vår.

Denne medlemmen viser elles til framlegget og den grunnleggjande som er gjeve der, og vil ut frå dette stø framlegget til ny § 95 a i Grunnlova.

FORSLAG FRA MINDRETALL

Forslag fra Kristelig Folkeparti:

Dokument nr. 12:15 (1999-2000) - forslag fra Kjell Magne Bondevik og Åse Gunhild Woie Duesund om ny § 95 a i Grunnloven. (Vern av liv) - vert vedteke.

KOMITEENS TILRÅDING

Komiteen viser til dokumentet og det som står foran, og rår Stortinget til å gjøre slikt

vedtak:

Dokument nr. 12:15 (1999-2000) - forslag fra Kjell Magne Bondevik og Åse Gunhild Woie Duesund om ny § 95 a i Grunnloven. (Vern av liv) - bifalles ikke.

Oslo, i kontroll- og konstitusjonskomiteen, den 18. desember 2003

Ågot Valle
leder

Carl I. Hagen
ordfører

